

12.10.2023

Polens valg kan svække landets indflydelse i EU

Polsk politik er i opbrud forud før valget søndag. En ny højreradikal kongemager kan gøre Polen til en mere uforudsigelig partner i EU, hvor landet næppe vil blive en ny østeuropæisk leder.

Skrevet af

Rasmus Egmont Foss

📞 +4561106288

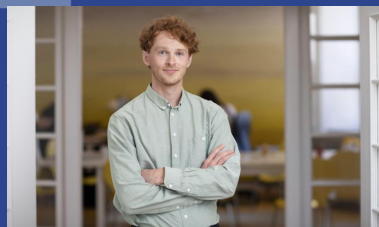
✉️ rasmus@thinkeuropa.dk

Mads Jedzini

📞 +45 71 74 45 42

✉️ mads@thinkeuropa.dk

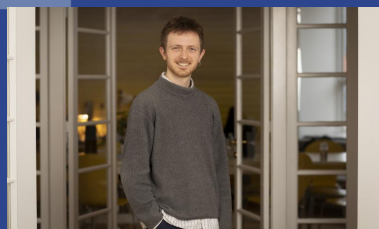
Kontakt

Rasmus Egmont Foss

📞 +4561106288

✉️ rasmus@thinkeuropa.dk

Mads Jedzini

📞 +45 71 74 45 42

✉ mads@thinkeuropa.dk

Når Polens partier skal danne en ny regering efter valget søndag, bliver det efter alt at dømme en mudret affære. Mister regeringspartiet Lov og Retfærdighed (PiS) sit flertal, som meningsmålingerne spår, vil alle tænkelige koalitioner kræve svære kompromiser på tværs af dybe politiske skel. Et nyvalg i 2024 kan langt fra udelukkes.

I 18 år har polsk politik ellers været kendetegnet ved en klar modsætning mellem to stærke personligheder, der har delt magten i det polariserede land: PiS' partileder Jarosław Kaczyński overfor den tidligere premierminister og nu oppositionsleder Donald Tusk. Men polsk politik er i opbrud – og det lover hverken godt for EU eller for Polens egen indflydelse i det europæiske samarbejde.

Valget d. 15. oktober tegner nemlig til at udklække en ny kongemager i form af partiet Konføderation. Med kombinationen af en ultra-liberal økonomisk politik og en nationalkonservativ værdi- og europapolitik placerer de sig på tværs af de traditionelle skel med et ben i hver lejr. Et fremstående partimedlem har famøst udtalt, at de er imod "jøder, homoseksuelle, abort, skatter og EU".

I bedste fald bliver regeringsdannelsen vanskelig. Konføderation har pure nægtet at gå i regeringen med hverken PiS eller Tusks Borgerplatform (PO). Den mest sandsynlige partner er dog PiS, men det kan blive sårbart for regeringspartiet at gøre indrømmelser til Konføderation, da PiS' helt store trækplaster har været den venstresnoede fordelingspolitik. En magtfuld position til Konføderation kan gøre den næste regering mindre handlekraftig og mere uforudsigelig. Får oppositionen derimod et flertal uden Konføderation, skal de liberale midterpartier til gengæld blive enige med den yderste venstrefløj.

Splittelsens rødder

Duellen mellem Tusk og Kaczyński repræsenterer på et dybere plan en kamp om synet på Polens udvikling siden 1989. Begge er vokset ud af den berømte fagforeningsbevægelse Solidarność, hvis demonstrationer blev begyndelsen til enden på det kommunistiske styre. Men siden 2005, hvor PiS vandt regeringsmagten for første gang, har modsætningsforholdet mellem de to partier været det politiske kompas, som vælgerne har orienteret sig efter.

For de progressive og velhavende byboere er Polens historie efter kommunismen en strålende succes: Bragende økonomisk vækst, demokratisering og en vellykket integration med EU og NATO har bragt Polen op i ligaen af magtfulde europæiske

nationer. Siden 1989 har landet haft den højeste vækst per indbygger i Europa. Som tidligere formand for Det Europæiske Råd er Tusk lig med netop denne ide om Europa, progressive værdier og en liberal økonomisk politik – alt det, som Polen det seneste årti har vendt ryggen, mens regeringen har indskrænket retsstaten og styret statens medier.

Men for Kaczyński har historien en anden, mere bitter klang. I hans udgave har den europæiske integration ledt til et moralsk forfald, der truer nationalstatens overlevelse. Han anklager Tusk for at være bannerfører for den neo-liberale chokterapi i 1990'erne, som mange polakker mindes med gru, og som førte til stigende ulighed mellem land og by, rig og fattig. Kaczyńskis politiske projekt er derfor at genetablere den "lov og retfærdighed", som partinavnet lover. Under PiS-regeringen siden 2015 er uligheden faldet, så Polen i dag har en lavere gini-koefficient end Danmark.

På den måde har Tusk og Kaczyński på paradoks vis brug for hinanden: Hver især har de brug for et fjendebillede at definere sig i forhold til. Polariseringen udmønter sig i sylespids valgkampsretorik. Kaczyński har kaldt Tusk for "den personificerede ondskab", mens Tusk omvendt mener, at PiS har samme mentalitet som "arbejdsløse mænd, der tæver kvinder og børn."

└ Polariseret på ledder og kanter

Det er denne skarpe opdeling, der er i opbrud. Ifølge undersøgelser er 80% af yngre polakker utilfredse med den politiske situation, og mange søger nu mod enten det yderste venstre eller det yderste højre.

Blandt yngre kvinder nyder Borgerplatformen stor opbakning og har blandt andet slået sig op på at ville genindføre retten til abort. Blandt unge mænd er Konføderation langt det mest populære parti med en opbakning på hele 37%. Det har sågar fået Robert Biedrón, en af venstrefløjspartiet Lewicas ledere, til at opfordre yngre kvinder til at nægte samleje med mænd, der stemmer højreorienteret, for at "skræmme" dem.

På alle områder bortset fra sikkerhedspolitik, hvor alle kan enes om at opruste mod Rusland, er landet splittet. Her er religion en afgørende brudflade på tværs af alder, land og by. Det blev tydeligt under de anklager om seksuelt misbrug, der i foråret blev rejst mod den afdøde pave Johannes Paul II. Mens den progressive del af

samfundet krævede en udredning, beskyldte PiS det hedengangne kommunistiske regime for at have fabrikeret beviserne om pavens adfærd.

PiS er særligt afhængig af fortsat støtte fra den store landbefolkning. Det præger også udenrigspolitikken. Tydeligt for omverdenen blev det især, efter Polen tidligere på året forbød import af korn fra Ukraine. Sagen har rystet den ellers eftertrykkelige polske støtte til Ukraine, der fik endnu et knæk i september, da premierminister Mateusz Morawiecki også annoncerede et stop for våbenstøtten.

En besværlig partner i EU?

De nye skår i forholdet til Ukraine lægger en skygge over Polens rolle i EU. Efter krigens udbrud blev Polen ellers udpeget til at være en ny magtfaktor i EU, der kunne give Unionens østeuropæiske lande en tungere stemme i samarbejdet. Landets imponerende støtte til Ukraine og store investeringer i forsvar gav Polen en både moralsk og sikkerhedspolitisk vægt i Europas nye geopolitik. På sigt kunne et EU-medlemskab til Ukraine forskyde magten yderligere mod øst, lød rationalet.

Men de seneste måneders udvikling maler et mere grumset billede. Polen mangler tyngdekraften til at trække andre lande mod sig, men har tværtimod en tendens til at skubbe dem væk. Ganske vist agerer regeringen med en selvforståelse af at være magtfuld. Men når selv naboerne på Baltikum og i Sydøsteuropa sjældent ønsker, at Polen taler deres sag i EU, får landet ikke den gennemslagskraft, det ønsker. Ofte er Polen nærmere i konkurrence med andre østeuropæiske lande end i alliance.

Sejren til Robert Fico ved Slovakiets valg i september betyder samtidig, at to af fire medlemmer blandt de såkaldte Visegrád-lande, som ellers har været centrale partnere for Polen i EU-samarbejdet, nu kan få en ruslandvenlig regering. Det er en bitter pille at sluge for Polen, hvis vigtigste udenrigspolitiske mærkesag er en hård linje over for Rusland.

Hvis Tusk vender tilbage til regeringsmagten, vil det utvivlsomt være gode nyheder for EU, som i årevis har ligget i skiftende konflikter med PiS-regeringen, særligt om retsstatsprincippet. Men hvis Konføderation opnår indflydelse, kan Polen blive en endnu mere besværlig partner. Partiet er født som et anti-europæisk parti op til Europa-Parlamentsvalget i 2019, og EU-modstand vil være et oplagt sted for PiS og Konføderation af finde fælles fodslag.

Samtidig er Konføderations position i forhold til Rusland et åbent spørgsmål: Flere betydningsfulde medlemmer af partiet har udtrykt decideret prorussiske og antiukrainske holdninger, så også her kan splittelsen bryde ud i lys lue – og det vil være katastrofalt for EU's støtte til Ukraine.